

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמינים

295

פרשת שופטים

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

הרבות סוס", שכן אז יסחו דעתם מההודאה לה', אלא לשם שמיים - להודות לה' על הניסים הגדולים שנעשו עימם.

תשובה מאהבה בקריאת שמע
 "ואמר אלהים שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איבכם אל ידך לבבכם..." (כ ו)
 "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם" (רש"י).

פירש הצדיק רבי פינחס סאשיס מסטניסלב:
 תשובה הנעשית מיראה מתקבלת, ואולם היא מועילה רק להגן על החוטא מהייסורים, אך לא כדי שיוכל לנצח את אויביו. לעומת זאת תשובה הנעשית מאהבה מועילה אף לנצח את האויבים. לפיכך אמרו שהקורא 'קריאת שמע' ובכך מגביר בליבו את אהבת הבורא, זוכה לנצח את אויביו.

(רבי פינחס סאשיס שחי לפני כמאתיים שנה בעיר סטניסלב היה צדיק נסתר, ומסופר עליו, [בתולדות המחבר בראש הספר] שהיה יושב בבית המרזח בעירו, והיה מכיר לכל יהודי לבורך ברכה ראשונה וברכה אחרונה, ועונה אמן אחר ברכותיהם).

קריאת שמע כנגד התמיד

"ואמר אלהים שמע ישראל אתם קרבים היום" (כ ו)
 במדרש (ילק"ש ואתחנן תתלה) נאמר שהקורא קריאת שמע בשחרית ובערבית, נחשב לו כאילו הקריב תמיד של שחר ושל בין הערביים כהלכתם. רמז לדברים דרש החיד"א מהפסוק שלפנינו: "ואמר... שמע ישראל" - הקפידו לקרוא 'שמע ישראל' פעמיים בכל יום, ויחשב לכם הדבר כאילו "אתם קרבים היום" - תמיד של שחר ושל בין הערביים.

פני דוד אות ט

"השיבה שופטיו... והסר ממנו יגון ואנחה"

"ונגשו הפהגים... כי כם בחר ה' אלקינו... ועל פיהם יהיה כל ריב וכל גנע" (כא ה)
 דרש רבי נתן לוברט:

על פי הנהגתם של בחירי העם - מנהיגי העדה, נגזר דינם של "כל ריב וכל גנע" הבאים על ישראל. כפי שאמרו חכמים (שבת קלט א): "אם ראית דור שצרות רבות באות עליו - צא ובדוק בדיני ישראל, שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דיני ישראל".

מסיבה זו תיקנו לנו לבקש בתוך ברכת 'השיבה שופטיו': "הסר ממנו יגון ואנחה", שכאשר נזכה שישבו שופטיו לשפוט בצדק כבראשונה, ממילא יסורו מאיתנו היגון והאנחה.

שארית נתן' ליקוטי תפילות

חנוכה, שכן הלכה מיוחדת מהלכות נר חנוכה נרמזה בו: בייחס למקום הנחת החנוכיה פסק ה'שולחן ערוך' (או"ח תרעא ז): "מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מצוה מימין ונר חנוכה משמאל; ואם אין מצוה בפתח, מניחו מימין". לכך רמז הכתוב שלפנינו: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", ובפרט במצוות החנוכה שמתקיימת ב: "מיין ושמאל".

אבן ישראל

מקורות על מעלות עניית אמן

מבאר אמונים

שופטים ושופטים - פותחים שערים

"שופטים ושופטים תתן לה בכל שערך אשר ה' אלקינו נתן לך" (טז ח)

"הרהרתי ביום הקמת המציבה, לאחד שהיה מהמהירים ומפקחים על כל אחד ועל הילדים שיענו אמן, ואמרו חז"ל (שבת קיט ב): 'כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן' שנאמר (ישעיה כו ב): 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים' אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן".

ובזה יש לפרש המקרא קודש: 'שופטים ושופטים תתן לה בכל שערך אשר ה' אלקינו נתן לך', ששערי הגן עדן המה השערים האמתיים שה' אלקינו נתן לך, והכתוב מזהיר שתתן לך שופטים ושופטים שיהיו את העם שלא ישיחו, ויקשיבו למתפלל ויענו על כל ברכה אמן, ובזה אתם זוכים להשערים שיפתחו לכם שערי גן עדן".

עטרת יהושע' [לגרמ"א פריינד נאביד ירושלים]

ירידה למצרים - לשם שמיים

"רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למנו הרבות סוס" (יז טז)

יש להבין, הלוא הירידה למצרים לא נאסרה אלא במטרה להשתקע שם (רמב"ם מלכים ה ח), ומאי נפקא מינה בעברנו אם המלך ישיב את העם למצרים רק כדי שירכשו בעבורו סוסים?

תירץ ה'חתם סופר':

אף שמצד הדין מותר לרדת למצרים לצורכי מסחר, רצתה התורה שהירידה למצרים תהיה במטרה לברך את ה' ולהודות לו בראיית המקומות שנעשו בהם ניסים לישראל, ולכן הזהירה שלא ירדו העם למצרים "למנו

המתפלל על דורו מאריך ימים ופרנסתו מתברכת

"ושפטו את העם משפט צדק... צדק צדק תרדך למנו תחיה וירשת את הארץ" (טז יח: כ)

"ושפטו את העם משפט צדק" - שיהיו מלמדין זכות על הדור" (תנחומי ד).

בגמרא (ברכות לב ב) מובא: "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת". תמיהה הגמרא: "וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית?", ותירצה: "מתוך חסידים הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".

רמז לדברי הגמרא דרש ה'כתב סופר' מהכתוב שלפנינו: מצווה התורה על מנהיגי הדור: "צדק צדק תרדך" - הרבו בתפילה ובלימוד זכות על דורכם [כדברי התנחומא], ואל תחששו שמא מתוך כך תשכחו את תלמודכם ובכך תסכנו את חייכם, [כפי ששינו (אבות ג ח): "השוכח דבר ממשנתו... כאילו מתחייב בנפשו"], שכן מובטח לכם שתורתכם תשתמר - "למען תחיה". ואף אל תחששו מאובדן פרנסתכם, שכן מלאכתכם תתברך - "וירשת את הארץ" - כירושה הבאה ללא מאמץ.

כתב סופר

עצה להינצל ממחשבות זרות בתפילה

"כי יפלא ממה דבר למשפט... דברי ריבת בשערך וקמך ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקינו בו" (יז טז)

האדמו"ר רבי שלמה מרדומסקי דרש מפסוק זה רמז לסגולה פשוטה להתגבר על המחשבות הזרות העולות לאדם בשעת התפילה.

"כי יפלא ממה... דברי ריבת בשערך" - אם תתקשה לשמור את כוונתך כראוי בעת פותחך שערי פיך להתפלל, לבל יתעצמו מחשבות זרות בתפילתך, עצתך היא: "קמך ועלית" - שהמחשבה הראשונה שתעלה על ליבך בקומך משנתך, תהיה: "אל המקום אשר יבחר ה' אלקינו בו" - על צער השכינה בשל היות מקום המקדש שומם וחרב.

תפארת שלמה

רמז למצוות נר חנוכה וברכתה

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך מיין ושמאל" (יז יא)

בגמרא (שבת כג א) מובא שהסיבה שאנו מברכים על הדלקת נר החנוכה אשר קדשנו במצותיו וציונו אף שהיא מצווה מדרבנן, היא משום שאף על קיום דברי החכמים נצטוונו בתורה, בפסוק שלפנינו: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך..."

הוסף והאיר ראב"ד ירושלים רבי ישראל יעקב פישר, כי לא לחינם דרשו פסוק זה במיוחד לגבי מצוות נר

"המברך מעיד בברכתו של הקדוש ברוך הוא שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקיים השטר, והוא העיקר. שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני, שהעדות נגמר על ידו והעונה אמן הוא העד השני... כי עמו העדות קיים".

רבנו בחיי שמות יד לא

ברכות השחר: בקול בכונה בחברותא.

"על פי שני עדים... יקום דבר"

ה'השכמת בית המדרש' (ה)

לימוד קודם התפילה (ב)

תפילה הבאה מתוך דברי תורה - מתקבלת

רבתינו גדולי עולם העידו, כי הקדמת לימוד התורה לתפילה, מסייעת עד מאוד לקבלת התפילה. כך אמר רבנו 'הגהות' איבשיץ: "אשרי איש שקובע עת לתורה קודם התפילה, ואחר כך יתפלל לה' בכוונה... ואז בלי ספק יפתחו לפניו שערי תפילה" ("ערוך דבש" ח"ב דרשה ג). בדומה לכך אף העיד 'השפת אמת' (שבועות תרמ"ז): "כל תפילה הבאה מתוך דברי תורה - מתקבלת".

סמך לדברים דרש 'השפת אמת' מלשון הכתוב בתהלים (קמה יח): "קרוב ה'... לכל אשר יקראוהו באמת", והרי "אין אמת אלא תורה" (איכ"ב ב).

מקור נוסף לדברים הביא רבי יעקב דוד מרדומסק על פי דרשת הירושלמי על הפסוק (שם ז יא): "תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה" - "הקשיבה רנתי" זו רינון תורה, 'האזינה תפילתי' זו תפילה. הרי שיש להקדים תורה לתפילה ('אמרי דוד' ואתחנן תקלה).

ה'לימוד והתפילה קשורים זה בזה'

קשר הדוק קיים בין התורה לתפילה. כדבריו הנוגעים של 'החזון איש' באגרותיו (ח"א איגרת ב): "הלימוד והתפילה קשורים זה בזה, עמל הלימוד עוזר לאור התפילה, והתפילה עוזרת אל הלימוד..."

קדם לימוד זה הנצי"ב מוולוז'ין אשר ביאר את דברי הגמרא (חגיגה יב ב): "כל העוסק בתורה בלילה - הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר (תהלים מב ט): "יומים יצוה ה' חסדו...", ומה טעם "יומים יצוה ה' חסדו" - משום "ובלילה שירה עמי"; כי הנה סיום הכתוב שם הוא: "תפילה לא-ל-חיי", ומשמע שתכלית אותו 'חוט של חסד' שנמשך על העוסק בתורה, הוא כדי שיוכל להתפלל בבוקר כראוי, שכן התורה מסייעת לתפילה להתקבל ('העמק דבר' ויקרא כ ח).

הסבר נפלא לדברים אמר רבי אהרן קוטלר, ראש ישיבת לייקווד:

גדרה של תפילה הוא התקרבות לה'. התקרבות זו צריכה להיעשות בעת ובמקום שה' קרוב אלינו, ככתוב (ישעיה נה ו): "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". והנה, קודם החורבן הייתה שורה השכינה בתוכנו בבית המקדש, ולאחר שהתרחק מאיתנו ה' בחורבן בית המקדש התפילות אינן נשמעות כבתחילה (ראה איכה ג מד).

אולם מסתבר כי אף כיום יכולים אנו להשרות את השכינה בתוכנו, וזאת על ידי לימוד התורה הקדושה, כדברי הגמרא (ברכות ח א): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד". נמצא אפוא שלימוד התורה מקרב את השכינה אלינו, ותפילה הנאמרת מתוך לימוד תורה סגולה גדולה להתקבל ברצון לפניו ('משנת רבי אהרן' - מאמרים, ח"א עמ' צז).

לימוד גמרא מכרית את הקליפות

בדרך סוד הביא 'המנחת אלעזר' ממונקאטש בשם זקנו בעל 'בני יששכר', כי המקפיד

ללימוד גמרא בכל בוקר קודם התפילה, זוכה שעל ידי כך תעלה תפילתו למרום על ידי המלאכים נושאי הכיסא ומעלי התפילות, הלא הם: גבריאל, מיכאל, רפאל ואוריאל - ראשי תיבות 'גמרא' ('דברי תורה' מהדו"ק אות יט, ויע"ש אות פא).

ה'שר שלום' מבעלזא הביא בשם 'החזוה מלובלין', שכאשר אדם לומד דף גמרא לשם שמיים קודם התפילה, אזי המאור שבתורה מכרית את הקליפות ומפנה דרך לעליית תפילתו לפני כיסא הכבוד ('מהר"ש מבעלזא האינו').

עוד ביאר ב'בית אהרן' מקרלין (שבת שובה) בשם רבי שלמה מקרלין:

מלכתחילה "עשה האלוקים את האדם ישר" (קולות ז כט), אלא שעונותיו גורמים לו לעוות את דרכו ולהתרחק מה'; ומשום כך אף תפילותיו אינן נאמרות בכוונה הראויה. על ידי לימוד הגמרא בעיון קודם התפילה מיישר האדם את שכלו, ושב לדרך הישר כבתחילה, ומתוך כך אף תפילותיו ובקשותיו נאמרות בכוונה הראויה והישרה - למען כבוד שמיים, ודבר זה מסייע בעדן להתקבל.

לימוד קודם התפילה מועיל לכוונה

ללימוד שלפני התפילה יש סגולה מיוחדת להועיל לאמירת התפילה בכוונה. כפי שהביא השל"ה הקדוש (מס' תמיד נר מצוה יב) בשם המקובל הקדמון רבי מנחם די גנוזאנו: "יש עוד עשרה דברים שעוזרים על הכוונה, והפכם גורמים בישולה... הראשון, והוא הגורם הגדול שבכולם: 'תורה'; דע, כי כשירבה האדם העסק בתורה ובמצוות, הנה בסבת זה ובאמצעותו, יקרב אל האלהים ויתדבק אליו, ותהיה יראתו ואהבתו תקועה בלבו, ואז כשיוקם להתפלל, לא יקשה עליו כלל להתחנן ולכוין לבו, אבל יקל עליו מאד, כי תכף ומיד ימצא השם יתברך במחשבתו, כיון שהוא מוכן לכך..."

דבר זה היה שגור על לשונו של המהר"ד מבעלזא: כשיהיה לומד דף גמרא לפני התפילה, אזי ה'ברוך' הוא 'ברוך' אחר, וה'אתה' הוא 'אתה' אחר, וכל היום מתנהל בצורה שונה לגמרי ('ותפלה חנה' עמ' קלה).

וכך כתב ב'מאור ושמש' (בראשית, עה"פ ויאמר אלוקים יהי ריקני') בנוגע לקריאת שמע:

"ועצה היעוצה לזה... שלא יבלבלו אותו המחשבות רות כל כך, הוא שלימוד הרבה קודם התפלה משניות גמרא וזוהר, על כוונה שעל ידי לימודו יוכל לומר 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' כדת וכנכון. ואם ילמוד על כוונה זו בודאי יזכה להמליך להקדוש ברוך הוא על כל העולמות - עליונים ותחתונים".

רמז לדברים דרש 'התפארת שלמה' מרדומסק (לפורים) מלשון הפסוק (אסתר ט כה): "ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" - "ובבאה" לעמוד בתפילה "לפני המלך" מלכי המלכים, "אמר עם הספר" - על ידי הלימוד בספרי הקודש, "ישוב מחשבתו הרעה" ותהא תפילתו זכה וברורה, ללא מחשבות זרות.

הברכה שבלמה

אשר ידה הייתה אחוזת בידו של בנה, פעוט כבן שלוש. היא החלה להתקדם כדי לתפוס מקום. האוטובוס צבר מהירות, ופתאום - נעצר בחריקת בלמים...

מסתבר כי מכונית פרטית שנכנסה למסלולו גרמה לו לבלוס בהפתעה, והתוצאה הייתה לא נעימה כלל; הדף הבלומה הפתאומית גרם לכמה מהנוסעים לאבד את שיווי משקלם ולהיחבט במושב שלפניהם.

במקרה של האיש והנה התוצאות היו קשות עוד יותר. האיש עצמה אחזה היטב בכיסא שלצידה, אולם ידה נשמטה מידו של בנה הפעוט והוא עף בכל העוצמה היישר אל קדמת האוטובוס...

הפעוט עף, אולם מיד נבלם בגופו של אותו בחור שעמד, איך לא, כדי לומר את ברכות השחר בחברותא.

לאם שהספיקה כבר לעצור את נשימתה בבעתה, לא נותר אלא לאחוז שוב בידיו של ילדה המבוהל ולהתיישב עימו בניחותא בספסל הפנוי הקרוב.

כמו רבים מהנוסעים, גם אני הבטתי מן הצד במחזה שארך בסך הכול שניות ספורות ורעדתי בכל גופי. היה זה נס, נס של ממש. נרעדתי רק מלשער כיצד הייתה התוצאה עלולה להיראות אלמלא נבלמה נפילתו של הילד בגופו - ושמא נכון יותר לומר: בברכתו - של הבחור הצעיר.

אותו נוסע שקודם לכן העיר לבחור בצורה בוטה, חש כפי הנראה באי נעימות מיוחדת והוא ניגש להתנצל בפני הבחור. אולם הלה, אשר כמו בהארה שמימית, בדיוק באותו רגע סיים את ברכת: "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", נענה מפי חבריו ב'אמן' והתיישב במקומו כאילו דבר לא אירע. הוא לא ממש הבין על מה המהומה. מסתבר כי מוחו היה תון כולו באמירת הברכה בכוונה, והוא לא חש במתרחש.

רק כאשר שבתי לביתי בערב וסיפרתי לילדיי את הנס שראו עיני בבוקר, הבנתי את עומק משמעות העניין. ליתר דיוק, בני הגדול הוא שהסב את תשומת ליבי לעובדה, כי המקפיד על עניית 'אמן' מכוונה בלשון הכתוב: "שומר אמונים", לא: 'עונה אמונים', או: 'אומר אמונים'; הנה, בעיניי ראיתי את השמירה הגדולה שהעולם זוכה לה בזכותם.

הוספתי ואמרת לילדיי:

"בפעם הזו ראיתם את הישועה בעיניכם, אולם חשוב שתדעו כי גם כאשר העין לא רואה זאת במוחש, הלב בוודאי יודע ומאמין כי אסונות רבים נמנעים בכל יום כתוצאה מהקפדתכם על עניית 'אמן'. הן מי לנו גדולים מחכמי ישראל בכל הדורות אשר העידו על כך!

אשריכם 'בני אמונים', אשר החדרתם את המצווה הנפלאה הזו בעם ישראל. אשריכם שהלכתם בדרך לא זרועה, התאמצתם, התעקשתם ולא נרתעתם, והנה זוכים אתם לראות בעיניכם בתוצאות הנפלאות.

אשריכם! מי יוכל לאמוד את זכויותיכם!

בהערכה רבה ובברכה, גב. ירושלים.

הסיפור שלפניכם נשלח אלינו מידי 'יהודי יקר', תושב שכונת רמות הירושלמית. הוא ובני משפחתו המקפידים מזה שנים על אמירת ברכות השחר בחברותא, זכו לראות כבר כמה וכמה ישועות נפלאות בזכות הנהגה זו, אולם הסיפור הזה, שעלה על כולנה, גרם להם לרצות ולשתף בו את כלל הקוראים.

נוסעים רבים מאנשי שלומנו עושים את דרכם מדי בוקר באוטובוס היוצא משכונת רמות הירושלמית לכיוון מרכז העיר. ביניהם ניתן למצוא אנשי עמל העושים דרכם לעבודתם, תלמידים הלומדים במוסדות חינוך במרכז העיר, ומעל כולם - בני ישיבות ואברכים אשר מבוקר עד ערב, שוקדים על התורה ועל העבודה בבית תלמודם, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים.

גם אני, כמי שמשמש בתפקיד חינוכי במרכז העיר, רגיל לנסוע מדי בוקר בשעה קבועה, באוטובוס העושה את מסלולו הקבוע משכונת רמות לכיוון מרכז העיר. כך, גם באותו יום, דקות ספורות לפני השעה שבע בבוקר, 'שבתי' על מקומי הכמעט קבוע באוטובוס 'אגד' שגלגליו שעטו על גבי האספלט במורד כביש רמות, נהנה מהאוויר הירושלמי הקריר והמרענן שחדר מבעד לחלון הפתוח.

הבטתי בנוסעים שישבו סביבי. רובם היו מוכרים לי כנוסעים קבועים בקו זה. הלה, אשר הרכיבו פסיפס אנושי ססגוני ומגוון, היו עסוקים איש איש בענייניו. חלקם ישבו מעל סידור קטן, וחלקם הגו בספר קודש אחר או הררה בדבר מה.

את עיני צדו דווקא קבוצה קטנה של צורבים צעירים אשר ישבו בקדמת האוטובוס, מנצלים את הדקות שנותרו להם עד להגיע האוטובוס לבית תלמודם, כשהם מברכים ברכות השחר בחברותא.

כמי שהנושא קרוב לליבו, הבטתי בהם בהשתאות ובהערכה. תודות לכס, 'בני אמונים', אני מרגיש הנאה מיוחדת בכל פעם שאני רואה אנשים שכמוני זכו גם הם להחזיק במנהג קדוש זה. וכך גם הפעם, התבוננתי על קבוצת הבחורים, כיצד כל אחד מהם בתורו נעמד, ואמר את הברכות באוזני חבריו בכוונה ובהטעמה, ולאחר כן מתחלף עם חברו.

כשחלף האוטובוס על פני 'הר חוצבים' ישבו הנוסעים כולם על מקומותיהם. כולם, מלבד אחד; בתוך, ממש במרכז האוטובוס עמד בחור צעיר עדין מראה, אשר נעמד בתורו לומר את הברכות באוזני חבריו.

בדיוק באותו רגע עצר האוטובוס בתחנה, ואנשים החלו לללות. עמידתו של הבחור הפריעה מעט למעבר, מה שגרם לכמה מהנוסעים לרטון כלפיו. אחד מהם, 'יהודי מבוגר', אף הרחיק לכת והעיר לבחור בקול תקיף ובנימה שלא נעדר ממנה הלולז:

"שב, ילדון, וכי אינך שם לב שאתה חוסם את המעבר?"

נראה היה שהבחור התכוון מעט על עומדו. ההערה כלל לא נעמה לאוזניו, אולם הוא לא יכול היה להפסיק באמצע הברכה, לכן הוא נותר לעמוד תוך שהוא מסמך באצבעותיו כי הנה, עוד רגע והוא מסיים...

האוטובוס החל לנסוע בטרם הספיקו כל העולים לשבת. ביניהם עלתה אישה צעירה